

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1363726/7

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אברהם שינדלר, הרב מימון נהרי, הרב ציון לודאילוז

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד רפאל שטוב ועו"ד מירב כהן)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אביבית מוסקוביץ)

הנדון: אייחכולת לערער על החלטת נשיא בית הדין הגדול לאשר העברת הליך מבית דין אזורי אחד למשנהו או על החלטת בית דין אזורי, המחויב לה, הנגזרת ממנה

פסק דין

א. לפנינו:

ערעור על ההחלטה של ראש אבות בתי הדין בירושלים להעברת התיק מבית הדין האזורי בירושלים לבית הדין האזורי בתל אביב ושאושרה על ידי כבוד נשיא בית הדין הגדול.

כך סברנו וכתבנו בהחלטתנו הקודמת, שכן תוכנו של הערעור (כך רובו המוחלט וכמעט כולו) מוסב על החלטת ראש אבות בתי הדין בירושלים ועל החלטת כבוד הנשיא.

על בסיס התרשמותנו זו ביקשנו מבא כוח המערערת, באותה החלטה, להבהיר ולנמק:

א. מדוע הוא סבור שהערעור הוא ערעור בזכות (הנשיא לא "קיבל" עמדה זו, אלא קבע כי מאחר שכך סבור המערער – ומאחר שאכן לא ראוי שהוא ידון בערעור על עניין שכבר הביע בו את דעתו, אם לא למעלה מכך – ידון הרכב אחר בעניין).

ב. בזיקה לאמור – להבהיר אם הוא מערער על החלטת בית הדין האזורי ירושלים או כפי שנראה מדבריו על החלטת הנשיא לאשר החלטה זו.

ככל שיבהיר שהוא מערער על החלטת הנשיא – להבהיר מה, לדעתו, היסוד בחוק או בתקנות המאפשר לערער על החלטה כזו, והמסמך מותב כלשהו בבית הדין הגדול לשמש ערכאת ערעור על החלטת נשיא בית הדין הגדול.

בא כוח המערערת אכן הבהיר. בהבהרתו כתב כי שלא כסברתנו – עיקרו של הערעור הוא על החלטת בית הדין הרבני האזורי תל אביב, וכלשון תגובת בא כוח המערערת:

עיקר הערעור עוסק בטענה כי טעה כבוד בית הדין הרבני בתל אביב בקביעתו כי מקום הדיון בתל אביב, תוך שכבוד בית הדין סומך עצמו רק על החלטת כבוד הנשיא שהתבררה גם היא כשגויה.

אחר הדברים האלה הוסיף בא כוח המערערת:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כתב הערעור על החלטת כבוד בית הדין בתל אביב כולל גם ערעור על החלטות כבוד ראש אבות בתי הדין דירושלים ושל כבוד נשיא בית הדין הרבני הגדול.

הערעור הוגש על 'החלטה שיפוטית' שגויה של כבוד בית הדין בתל אביב אשר נסמך על שרשרת טעויות קודמות של כבוד הנשיא וכבוד ראש אבות בתי הדין בירושלים.

החלטת כבוד הנשיא כמו גם החלטת כבוד ראש אבות בתי הדין בירושלים הינן החלטות מנהליות, ומחמת הזהירות הוגש הערעור גם עליהן.

מכאן ואילך שבו נימוקי הערעור וטענותיו לעסוק בהחלטת ראש אבות בתי הדין בירושלים ובהחלטת כבוד הנשיא, שלדברי בא כוח המערער אין אלא החלטות מנהליות והערעור עליהן הוגש "מחמת הזהירות" בלבד בעוד עיקרה של הטענה הוא נגד החלטתו של בית הדין בתל אביב להיסמך על החלטות אלה.

ב. נוכח האמור דינו של הערעור שלפנינו הוא דחייה על הסף. נבהיר:

1. לעניין הערעור "מחמת הזהירות" על החלטת ראש אבות בתי הדין בירושלים:

ההחלטה האמורה ניתנה בכ"ח בניסן התשפ"ג (19.4.23), משמע כי המועד להגשת ערעור עליה – אפילו נניח כי מדובר בערעור בזכות, ולכאורה לא מדובר בכזה – כלה בא' בסיוון (21.5), (זאת לאחר שהבאנו בחשבון כי כ"ח באייר – 19.5 חל ביום שישי).

ערעור דנן הוגש בט"ו בסיוון (4.6), וללא שתוגש בקשה להארכת המועד להגשתו, לא כל שכן ללא שתתקבל בקשה כזו.

משכך פשיטא שאין ערעור זה יכול לעבור את סף בית הדין ולהיכנס בשעריו.

2. דברים דומים יש לומר לעניין החלטתו של כבוד הנשיא שאישרה את ההעברה לבית הדין תל אביב, החלטה שניתנה בד' באייר (25.4), ומשכך – אף לו היה אפשר לערער עליה היה המועד האחרון להגשת הערעור כלה ביום א' ח' בסיוון (28.5) (זאת לאחר שהבאנו בחשבון את היותו של יום ה' בסיוון – 25.5 ערב יום טוב של שבועות שלמוחרתו שבת).

3. לכך יש להוסיף כי שום מותב בבית הדין הגדול בבית דין אחר אינו מוסמך על פי החוק או על פי התקנות לשמש ערכאת ערעור על החלטתו של נשיא של בית הדין הגדול בנושא הנדון.

בהחלטתנו שצוטטה לעיל הצבנו דברים אלה לפני בא כוח המערער וביקשנו כי אם מבקש הוא לערער על החלטה זו יראה:

מה, לדעתו, היסוד בחוק או בתקנות המאפשר לערער על החלטה כזו, והמסמך מותב כלשהו בבית הדין הגדול לשמש ערכאת ערעור על החלטת נשיא בית הדין הגדול.

תשובה של ממש לשאלה זו לא קיבלנו, כמובן, שכן אין הסמכה כאמור בחוק או בתקנות.

חלף תשובה זו כתב בא כוח המערער:

על פי ההלכה ניתן לערער ולבקש ביטול של החלטה מוטעית (יעוין שולחן ערוך חושן משפט סימן כ), וכבוד נשיא בית הדין הגדול אינו חסין ממתן החלטה שגויה.

אלא שהדברים תמוהים ומופרכים מאליהם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ראשית, בשולחן ערוך חושן משפט סימן כ מבואר דינה של סתירת הדין בשל עדים או ראיות חדשות, אלא שאין כאלה – ואף לא נטען לקיומן של כאלה – בערעור שלפנינו. יוער כי דומה שגם לא יכולות להיות כאלה בנוגע להחלטה, שכדברי בא כוח המערערת עצמו אינה אלא החלטה מנהלית המאשרת את החלטתו של ראש אבות בתי הדין בירושלים.

(יוער עוד כי דברי בא כוח המערערת נגד נימוקים שנתן כבוד הנשיא אינם רלוונטיים להחלטה זו אלא להחלטה נוספת שנתן כבוד הנשיא, למעלה מן הצורך, ושבה הבהיר את הצידיק הקיים להעברת התיק לבית הדין תל אביב. החלטתו המקורית של כבוד הנשיא שרירה וקיימת גם בלעדי החלטה זו, ובכל מקרה גם הטיעונים נגדה אינם טיעונים לראיות חדשות אלא 'ערעור').

שנית, גם כאשר עולה טענה הנסמכת לכאורה על עדויות או ראיות חדשות, או על עובדות חדשות שנתגלו, אין מקום – לא על פי השולחן ערוך (שם) וגם לא על פי החוק ותקנות הדין – להביאה לפני ערכאת ערעור. אדרבה, לפני ערכאת ערעור יש להעלות אך ורק את שנדון כבר לפני הערכאה הראשונה (ראה תקנה קלו לתקנות הדין). בקשה לסתירת הדין מופנית אל בית הדין ואל הדיין שנתן את החלטה המקורית (ראה תקנה קכט(1) לתקנות הדין), ולכל היותר – ככל שמדובר בדיין שחדל מלכהן בתפקידו, ולא בכך מדובר בענייננו – אל הדיין או ההרכב שבא בנעליו (שיכול במקרה כזה להיחשב "בית הדין שדן בעניינו" כלשון התקנה האמורה), לא אל ערכאת הערעור.

כך הוא הדין כאשר החלטה המקורית ניתנה בידי בית דין או דיין שהחוק והתקנות מאפשרים ערעור על החלטותיהם, וכל שכן כאשר שמדובר בהחלטת ערכאת הערעור עצמה, או בענייננו בהחלטת נשיאה של ערכאה זו, נשיא בית הדין הגדול, שכלל אין לגביה אפשרות ערעור.

אפשרות "ביטול של החלטה מוטעית", כלשון בא כוח המערערת אינה מבוארת בסימן כ' בחושן משפט. שם, כאמור, מדובר בהחלטה שלא נפלה בה טעות בשעתה אלא שלאחר שניתנה התגלו ראיות חדשות.

ביטולה של החלטה מוטעית מבואר בחושן משפט בסימן כ"ה, ואכן גם "כבוד נשיא בית הדין הגדול", ככל אדם, "אינו חסין ממתן החלטה שגויה", כדברי בא כוח המערערת, אולם מי קובע מה היא החלטה שגויה ומי מבטלה? האם המערערת או בא כוחה המלומד?

ביטולה של החלטה שגויה על פי המבואר בשולחן ערוך (שם) נעשה על ידי הדיין עצמו, כשסבור הוא שטעה, ואינו עניין 'ערעור'. בתקנות הדין מעוגנת האפשרות לביטול החלטה בנסיבות אלה בתקנה קכח.

בענייננו אין כבוד נשיא בית הדין הגדול סבור כי טעה בהחלטתו – כך עולה גם מהחלטתו הנוספת, וככל שסבור בא כוח המערערת כי יוכל לשכנעו אחרת – יתכבד ויגיש אליו בקשה מתאימה. 'ערעור' אינו המסגרת לכך.

אפשרות הביטול של החלטה מוטעית, או כזו שאחד הצדדים סבור כי מוטעית היא, במסגרת 'ערעור', ולא מכוח קביעתו של הדיין שנתן את החלטה כי מוטעית היא אינה מעוגנת בשולחן ערוך לא בסימן כ' ולא בסימן כ"ה. אפשרות זו מבוססת על תקנות הדין, ותוקפה ההלכתי כפי שהתבאר לא אחת הוא מכוח קבלת הציבור, ומכל מקום אין בה אלא חידושה – הן מעצם היותה תקנה הן משום שעל שמעבר לחידושה לא הייתה הסכמה וקבלה של הציבור מעולם – וחידושה זה אינו כולל כידוע וכאמור לעיל את האפשרות לערער על החלטה של כבוד נשיא בית הדין הגדול.

4. מכאן נבוא אל ליבת הערעור ועיקרו, כפי שהגדיר בא כוח המערערת:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עיקר הערעור עוסק בטענה כי טעה כבוד בית הדין הרבני בתל אביב בקביעתו כי מקום הדיון בתל אביב, תוך שכבוד בית הדין סומך עצמו רק על החלטת כבוד הנשיא שהתבררה גם היא כשגויה.

החלטתו המדוברת של בית הדין תל אביב היא החלטה מח' בסיוון התשפ"ג (28.5.23) שבה

נאמר:

א. בפני בית הדין בקשת בא כוח האישה בטענה על חוסר סמכות.

ב. בית הדין מבהיר כי על פי החלטת נשיא בית הדין הגדול הנושאת תאריך ד' אייר תשפ"ג (25.4.23), בתיק מספר 1363726/6, תיקי הצדדים הועברו לבית הדין הרבני האזורי בתל אביב, וזאת על פי תקנה כ"א בתקנות הדיון של בתי הדין הרבניים.

ג. בית הדין הרבני האזורי בתל אביב קיבל את סמכותו לדון בתיקים אלו על פי ההחלטה הנ"ל של נשיא בית הדין הגדול.

מן הדין מדובר בהחלטה המצריכה בקשת רשות ערעור, שלא הוגשה. לא זו בלבד אלא שקדמה לה החלטה מי"א באייר (2.5) שבה כבר נקבע:

א. תיק זה הועבר לבית הדין בתל אביב על פי החלטת נשיא בית הדין הגדול.

ב. אני קובע דיון ראשון בתיק זה ביום שני י"ז בסיוון תשפ"ג (6.6.23) בשעה 9:15.

ההחלטה מח' בסיוון (28.5) אינה אלא חזרה, ביתר ביאור, על האמור בקודמתה, ולפי שורת הדין משכּלה המועד לערעור על ההחלטה הקודמת, שמיום י"א באייר (2.5), אפילו הייתה היא החלטה המקימה זכות ערעור, היה המועד כלה בתום שלושים יום מי"א באייר (2.5), דהיינו בי"ד בסיוון (1.6), ושוב אי אפשר לערער על ההחלטה שמיום ח' בסיוון, שכאמור אינה אלא חזרה על קודמתה שהייתה לחלוטה.

5. אולם לפני ולפנים משורת הדין, למרות חלוף המועד מן ההחלטה שמי"א באייר ולמרות העדר בקשת רשות ערעור לא עליה ולא על ההחלטה שמח' בסיוון, נבחן את הדברים גם לגופם: בית הדין תל אביב הבהיר כי עניינם של הצדדים הועבר אליו על פי החלטת כבוד הנשיא, ובהתאם לתקנה כא לתקנות הדיון, וכי מכוחה קיבל את הסמכות לדון בתיקים אלה.

ערעור אפשרי על פי תקנה קלה לתקנות הדיון על יסודות אלה:

(א) טעות בהלכה.

(ב) טעות הנראית לעין בשיקול הדעת או בקביעת העובדות.

(ג) פגם בניהול הדיון באופן המשפיע על תוצאות הדיון.

ולמען הסר ספק – רק על יסודות אלה, כלשון התקנה "אין ערעור אלא על יסוד הנימוקים דלהלן [...]"

האם טוען בא כוח המערערת לטעות בעובדות בהחלטתו של כבוד בית הדין תל אביב? היינו האם לטענתו כבוד הנשיא לא העביר את התיק – או אישר את החלטת ראש אבות בתי הדין בירושלים על העברתו – לבית הדין בתל אביב?

התשובה לשאלה זו היא כמובן שלילית. מדובר בעובדה שאין עליה חולק ובא כוח המערערת עצמו מציין וטוען לה, אף כי מלין הוא עליה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האם טוען הוא לטעות בהלכה, בשיקול הדעת או בניהול הדיון?

התשובה היא שוב שלילית, אין בערעור שלפנינו טענה כזו כלפי בית הדין בתל אביב ולא יכולה להיות טענה כזו מן הטעם הפשוט שתקנות הדיון אינן מותרות לבית הדין תל אביב שיקול דעת בעניין ומטעם זה גם לא ניהל בית הדין בתל אביב כלל – ולא היה צריך או רשאי לנהל – דיון בעניין.

(נעיר: בית הדין בתל אביב אומנם הסכים לדון בעניינם של הצדדים ומסר הסכמתו זו לראש אבות בתי הדין ירושלים טרם נתן זה את החלטתו להעביר את התיק לבית הדין תל אביב, אולם: נגד הסכמה זו אין המערערת טוען מאומה; טענותיו אינן נגד יעד ההעברה – בית הדין תל אביב אלא נגד עצם ההעברה מבית הדין ירושלים; ובכל מקרה הסכמה זו היא שלב מוקדם יותר שטענות נגדו, ככל שהיו, היו רלוונטיות לכל היותר במסגרת ערעור על החלטת בית הדין ירושלים.)

לאחר שאישר וקבע כבוד הנשיא את העברת התיק לבית הדין תל אביב שוב אין לבית הדין תל אביב שיקול דעת בעניין, מוסמך הוא לדון בו מכוחן של התקנות ואינו רשאי להימנע מכך.

בית הדין תל אביב עצמו אינו, כמובן, ערכאת ערעור לא על החלטותיו של בית הדין ירושלים וודאי לא על אלה של כבוד נשיא בית הדין הגדול. מכאן שטענותיו של בא כוח המערערת שלפיהן החלטות אלה היו שגויות ומכך נגזר כי שגה במ בית הדין תל אביב – חסרות כל בסיס הן.

בית הדין תל אביב לא רק רשאי אלא אף חייב לפעול בהתאם להחלטות כבוד הנשיא אפילו היה סובר בעצמו כי הללו שגויות הן, וממילא גם אינו צריך ואינו מוסמך לבחון את טענות המערערת כי שגויות הן, ומשקבע כבוד הנשיא את קביעתו לא זו בלבד שלא שגה בית הדין תל אביב כשפעל על פיה אלא שאילו לא היה פועל על פיה היה שוגה משגה חמור.

ג. בבג"ץ 4357/10 בפני כבוד השופטים חיות, דנציגר ופוגלמן דחה ביהמ"ש גם הוא עתירה דומה שהוגשה לפניו נגד החלטה של כבוד נשיא בית הדין הגדול שאישרה העברת תיק מאזור שיפוט אחד למשנהו. וכך נכתב שם בין היתר:

[...] דין העתירה להידחות על הסף.

כידוע, בית משפט זה אינו משמש כערכאת ערעור על החלטות בית הדין הרבני והתערבות בהחלטותיהם של בתי הדין הרבניים תעשה רק במקרים קיצוניים של חריגה מסמכות, פגיעה בעקרונות הצדק הטבעי, סטייה מהוראות חוק המופנות כלפי בית הדין הרבני או באותם מקרים בהם נדרש סעד מן הצדק והעניין אינו מצוי בסמכותו של בית משפט או בית דין אחר.

העתירה שלפנינו אינה נמנית על אותם המקרים החריגים [ראו: [סעיפים 15\(ג\) ו-15\(ד\)\(4\)](#) לחוק יסוד: השפיטה; [בג"ץ 5182/93 לוי נ' בית הדין האזורי רחובות, פ"ד מח\(3\) 1, 6-8 \(1994\)](#); [בג"ץ 1979/10 פלוני נ' בית הדין הרבני האזורי בתל אביב יפו](#) (לא פורסם, 11.8.2010), פסקה 10 לפסק הדין והאסמכתאות הנזכרות שם].

8. החלטת בית הדין הרבני בירושלים לפסול עצמו מלדון בעניינו של העותר אושרה למעשה בהחלטת המשיב 1 נושא העתירה, בהתאם לנדרש על פי [תקנה כ"ב\(1\)](#) לתקנות הדיון.

אכן, יתכן והיה מקום לציין בצורה מפורשת יותר כי ההחלטה מאשרת את החלטת בית הדין הרבני להסתלק מלדון בתיק, אך ברור כי החלטת המשיב 1 נותנת גושפנקא להחלטת בית הדין הרבני האמורה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בנוסף, אף אם נניח, כפי שטוען העותר, כי החלטת המשיב 1 ניתנה בהתאם לסמכותו לפי **תקנה כ'** לתקנות הדיון, ולא בהתאם לסמכותו על פי **תקנה כ"א** לתקנות הדיון כנטען על ידי המשיבה 2 [השוו: **בג"ץ 6395/09 פלוני נ' בית הדין האזורי בבאר שבע (לא פורסם, 10.11.2009)**], הרי שאין לומר כי ההחלטה ניתנה מבלי שניתן בה "נימוק חשוב" כנדרש על פי **תקנה כ'** האמורה.

כפי שציינתי לעיל, ביום 6.1.2010 ניתנה החלטת בית הדין הרבני בירושלים אשר בסיומה הופנתה למשיב 1 בקשה להעביר את הדיון בתיק לבית דין רבני אחר. החלטתו של המשיב 1 לקבל את הבקשה ניתנה על בסיס הטעם המיוחד שצויין בה לפיו כל ההרכבים היושבים בבית הדין האזורי בירושלים פסלו עצמם מלדון בתיק ועל כן לא ניתן למעשה לקיים דיון לפני בית הדין הרבני האזורי בירושלים.

9. באשר לטענות העותר בדבר פגיעה בזכות הטיעון המוקנית לו, הרי שמבקשתו לעיון חוזר ומהחלטת המשיב 1 בבקשה זו עולה כי טענותיו כולן, הן בנוגע להעברת הדיון מלכתחילה מן ההרכב הראשות הדין יפרח והן בנוגע להעברת הדיון לבית הדין הרבני בתל אביב יפו, הובאו לפני המשיב 1 וכי החלטתו הסופית בעניין ניתנה לאחר שעיין בה. בנסיבות אלה, אין מקום להתערבות בית המשפט בהחלטת המשיב 1 מחמת פגיעה נטענת בזכות הטיעון.

יחד עם זאת, נראה כי היה מקום שהחלטות על העברת הדיון בתיק מן ההרכב הראשון להרכב השני ומן ההרכב השני להרכב השלישי ימסרו לידי העותר מבעוד מועד, וכי ראוי היה שתינתן לו האפשרות להציג את עמדתו באשר להעברת הדיון בין ההרכבים. ברם, טענות העותר באשר לעניינים אלו הועלו לפני המשיב 1 במסגרת בקשתו לעיון חוזר, ומשכך אין מקום לקבל את טענתו בדבר העדר זכות טיעון ביחס להחלטה נושא העתירה.

ד. סוף דבר הוא כי דינו של הערעור שלפנינו, על כל חלקיו – הן מה שהוגדר עיקר והן מה שהוגדר כמצורף לערעור "מחמת הזהירות", הוא דחייה על הסף, הן מטעמים שבנוהל והן מטעמים שבמהות.

למעשה, מדובר בערעור סרק מהמובהקים ביותר, ערעור המוגש לאחר המועד, ללא בקשת רשות מתחייבת ושמועלות בו טענות סרק מובהקות – טענות ערעוריות על החלטות שאין בית הדין הגדול מוסמך לשמש ערכאת ערעור עליהן וטענות נגד בית דין אזורי על שפעל בהתאם להוראה המחייבת של התקנות ומבלי שתבוא כל הנמקה מדוע היה עליו – או אפילו מדוע רשאי היה – לנהוג אחרת.

לו היה המשיב נדרש להשיב לערעור זה סביר להניח שהיינו מחייבים את המערערת בהוצאותיו נוכח האמור, אלא ששיחק לה מזלה של המערערת ש'קלקלתה תקנתה' היינו שערעורה היה כה מופרך עד כי נדחה על הסף מבלי שנידרש לתגובה כאמור, ואשר להוצאות לטובת אוצר המדינה – אף ששורת הדין הייתה לחייב בהן בנסיבות אלה, לפני משורת הדין החלטנו שלא להשיתן עליה.

פסק הדין מותר בפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים כמקובל.

ניתן ביום כ"ב בתמוז התשפ"ג (11.7.2023).

הרב ציון לודאילוז

הרב מימון נהיר

הרב אברהם שינדלר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה